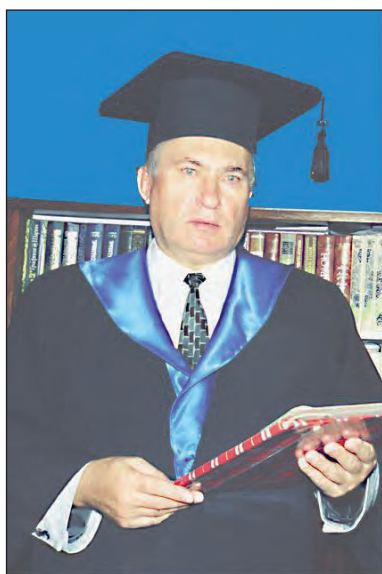

ПАМ'ЯТНИКИ Т.Г. ШЕВЧЕНКУ – В УКРАЇНІ І СВІТІ

Валентин Бутрим
доктор філософії,
член правління
Всеукраїнського благодійного
культурно-наукового фонду
Тараса Шевченка,
м. Київ

Тарас Григорович Шевченко – Пророк, геніальний поет, знаково-культува постать українського народу, совість української нації.

Таку святість, пророцтво і геніальність він утвердив усім своїм життям. Тому й така повага до нього, таке пошанування не просто закономірні, а природні... Вияв людської любові до Кобзаря – велико-розмаїтий в усі часи. У літературі та літературознавстві – це поезії й прозові твори; у мистецтві – це портретні галереї, картини; у скульптурі – пам'ятники, погруддя, дошки, таблички тощо. Саме про скульптурну Шевченкіану і йтиметься далі. Пошук у різних джерелах дав змогу віднайти багато пам'ятників Великому Кобзареві по всьому світу: в Україні, Канаді, Росії, Білорусі, Польщі, США, Франції, Румунії, Китаї, Австралії... Всього у світі нараховується приблизно 1384 пам'ятники Тарасу Григоровичу Шевченку: 1256 – в Україні та 128 – за кордоном (у 47-и державах). В Україні найбільше пам'ятників установлено на Івано-Франківщині (201), Львівщині (193), Тернопільщині (165) та Черкащині (102). За кордоном найбільше в Росії (30 – 10 пам'ятників та 20 меморіальних дощок), Казахстані (16), США (9), Канаді (9), у Білорусі (6), Польщі (5), Молдові (4), Бразилії (3), Аргентині (3), Франції (3) та ін. До речі, конче необхідно розрізняти: пам'ятник, погруддя, меморіальний пам'ятник, скульптурний комплекс, меморіальна дошка, монумент-бюст, пам'ятний знак. Щоб не було плутанини, яка до цих пір є, треба враховувати зазначені види скульптур, особливо для встановлення першості.

**Тарас Шевченко. Автопортрет.
1830 р.**

ПЕРШІ ПАМ'ЯТНИКИ ТАРАСУ ШЕВЧЕНКУ

Як це, може, й не дивно, але взагалі першу пам'ятникову скульптуру Шевченку встановлено не в Україні, а в сучасному Казахстані у 1881 році (тоді він територіально належав Російській імперії) на півострові Мангишлак, у Новопетрівському укріпленні, (від 1939 р. – Форт Шевченко), де поет відбував заслання (1850–1857 рр.). Скульптур там було аж три, споруджені у різні періоди: 1881 року до 20-ліття з дня смерті поета комендант Новопетрівського укріплення **Іраклій Усков** (нащадок запорізьких козаків) установив біля домівки, де мешкав він із родиною, пам'ятник Тарасу Шевченку, як і вважав сам автор – перший на казахській землі та в світі. Але це був не пам'ятник, а бюст на круглому постаменті, який виготовував друг Шевченка казах **Каражусуп**. У 1920 р. його було зруйновано, а через сім років – відновлено. Другий гіпсовий бюст встановлено 1 травня 1927 р. у міському парку (скульптор – **Атрау**). А сучасний вже пам'ятник, на якому поета зображено в солдатській формі, установлено 25 травня 1997 року в парку меморіального комплексу Т.Г. Шевченка. ла

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в м. Форт Шевченко (1997, Казахстан). Скульптор – Володимир Чепелик, лауреат Національної премії Т.Г. Шевченка.

ПАМ'ЯТНИКИ Т.Г. ШЕВЧЕНКУ В УКРАЇНІ

А перша в Україні мармурова скульптура Тараса Шевченку постала нелегально 1899 року на садибі української педагогині, організаторки народної освіти, меценатки **Христини Динилівни Алчевської** (1841–1920) у Харкові (тепер – Будинок центру громадських зв'язків). Автор – харків'янин, відомий скульптор, професор Петербурзької Академії мистецтв **Володимир О. Беклемішев** (1861–1920). Його відомим учнем був **Матвій Манізер**. Але це було погруддя. У 1901 році, напередодні 40-річчя від дня смерті Тараса Шевченка, «по високому указу» (ясно, що царському) скульптуру зняли. На напівкруглому постаменті було встановлено бюст Т.Г. Шевченку.

Принципове зазначення. Загальновживаним є слово «пам'ятник». Але для встановлення першості треба враховувати види скульптур. Тому скульптуру в Ромнах правильно називати «**Монументальний пам'ятник Тарасу Григоровичу Шевченку**», а в Харкові – «**Скульптурний меморіал Тарасу Григоровичу Шевченку**» і т.д. Скульптури на Мангیشлаку та харківській садибі є **першими погруддями Кобзареві**, а в Ромнах – дійсно перший у світі **монументальний пам'ятник Т.Г. Шевченку**.

У перше двадцятиліття ХХ ст. проводилося багато конкурсів, створювалися Комітети щодо відбору скульптурних пропозицій, до яких входили відомі українські і російські митці та письменники. Так, 1 травня 1910 року було призначено міжнародний конкурс на створення проекту пам'ятника Шевченку в Києві. Запити про умови конкурсу незабаром почали надходити з різних країн світу, проте наприкінці травня 1910 року журі під головуванням скульптора-академіка **Леоніда Позена** (1849–1921) розглянуло понад 60 проектів, у результаті всі були відхилені через невідповідність образу Тараса Шевченка. Багато скульптурних, так би мовити, начерків, ескізів не дійшли до реального втілення через різні складні, зокрема й політичні, причини... Але чимало було й втілено...

1914 рік – 100 річчя від дня народження Кобзаря. Велика хвиля відзначення ювілейної дати. Того року в багатьох містечках і селах України (особливо Західної), було вста-

новлено десятки пам'ятників Тарасу Григоровичу. Переважно – це бюсти або ж невеликі фігури. Окремі з них, переживши десятиліття, вціліли й до наших днів (приміром, у Коломиї, Косові, Вовчинцях, Завадові та ін.). Своєрідними пам'ятниками Великому Кобзарю були також насипані кургани з великими хрестами на вершині.

1918 року встановлюється перший найбільший монументальний пам'ятник Т.Г. Шевченку в Ромнах. Його автор – відомий талановитий скульптор **Іван Петрович Кавалерідзе**. Цього ж року пам'ятники Шевченку відкриті у Москві і Петербурзі (автори відповідно – **С. Волнухін** і **Я. Тильберг**). Але виконані вони були спішно, з німецьких матеріалів і проіснували недовго.

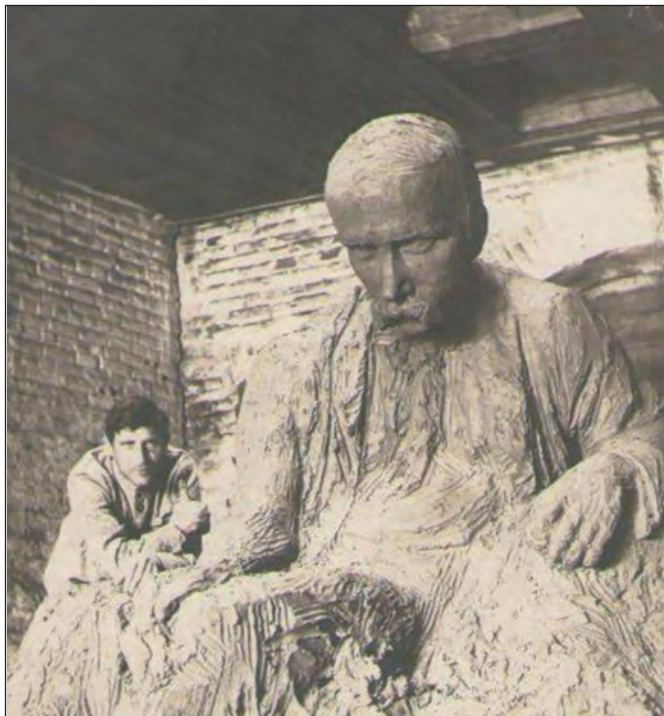
Пам'ятник у Ромнах відкрито 27 жовтня 1918 року на честь перебування Тараса Шевченка влітку 1845 року на Іллінському ярмарку. Цікавою особливістю є те, що пам'ятник установлений на тому місці, де у 1845 році стояв намет Шевченка.

На той час це був єдиний (післяреволюційний) пам'ятник Тарасу Шевченку в Україні, якщо не враховувати погруддя Кобзарю роботи скульптора, наставника Кавалерідзе **Федіра Балавенського** (1865–1943) у Києві.

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в Ромнах (1918). У 1982 р. відновлено у бронзі). Скульптор – І.П. Кавалерідзе (1887–1978)

Трохи історії. У травні 1918 року окремі гласні Роменської міської думи виступили з ініціативою щодо спорудження пам'ятника Шевченку, яких підтримали залізничники та згодом купці. Міська дума ухвалила рішення звести цей пам'ятник. Саме у цей час перебував на Роменщині Іван Кавалерідзе – уродженець Роменщини (х. Ладанський). Свого земляка, як скульптора, й попросили про допомогу в створенні пам'ятника. Він погодився. Міська дума виділила 4 тисячі карбованців, кооператори дали кілька тисяч, чимало зібрала «Просвіта». Всього набирали 20 тис. крб. Разом із колективом однодумців та за допомогою місцевої «Просвіти» скульптор невдовзі здійснив задум. Варто додати, що Іванові Кавалерідзе допомагали такі люди, як **Степан Шкурат** (пізніше він став знаменитим артистом, але на той час був звичайним пічником), який виконував бетонні роботи, та **Григорій Вашкевич**, біограф Кобзаря, особисто знайомий із Тарасом Григоровичем. Він став консультантом скульптора з питань історії.

Іван Кавалерідзе працює
над роменським пам'ятником

Відкриття пам'ятника було врочисте, на державному рівні. На відкритті були присутні урядова делегація (представники Міністерства народної освіти) та особистий посланець гетьмана **Павла Скоропадського** осавул **Бловатний**, який поклав до монумента вінок від Гетьмана; відомий поет **Микола Вороний**, багато гостей із Києва. Дійсно, це була всеукраїнська подія...

З часом пам'ятник почав руйнуватися через те, що був виготовлений із бетону. Інколи його фарбували, що негативно відбилося на бетоні. Словом, монумент почав виглядати непривабливо, занедбано. Та й взагалі тодішня радянсько-владна думка була – не реконструювати пам'ятник. Але на захист піднялася громадськість міста й Києва, відомі письменники, зокрема **Олекса Ющенко**, який полум'яно виступив у Будинку культури. Пам'ятник удалося відстояти. А 27 жовтня 1982 року встановлено його копію із бронзи. Реконструкцію проводили скульптори **В. Клоков** та **Б. Довгань**, а також архітектор **Ф. Юр'єв**. Оригінал (підлагоджений) перевезли порівняно недавно (2013 р.) до Києва і нині він знаходиться на подвір'ї музею-садиби І.П. Кавалерідзе на Андріївському узвозі просто неба ...

Учасники зібрання-вшанування 200-річчя Т.Г. Шевченка у Києві біля першого йому пам'ятника, перевезеного з м. Ромен, відреставрованого і встановленого на території музею-садиби І.П. Кавалерідзе. 14 березня 2014 р., м. Київ

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в Полтаві. 1921 р.
Скульптор – І.П. Кавалерідзе.
(1921 року губернський відділ народної освіти оголосив конкурс на проект пам'ятника Т. Г. Шевченку)

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в Харкові (1935).
Архітектор – І. Лангбард, скульптор – Матвій Манізер.
Цікавий факт: пам'ятник зберігся навіть під час окупації Харкова в роки II Світової війни

Особливої "пам'ятникоманії" щодо Шевченка з боку радянської влади після Жовтневої революції не спостерігалось. Так, у Харкові Великого Кобзаря увіchnили у бронзі лише 1935 року, під час відзначення 120-річчя з дня його народження.

Харківський пам'ятник містить декілька скульптурних груп, об'єднаних загальним задумом – показати оспівану Кобзарем боротьбу українського народу за своє звільнення. Скульптури піднімаються серпантином навколо фігури Т.Г. Шевченка знизу доверху. Бачимо: кріпосну селянку, яка притискає до грудей дитину; селян з косами; виразні фігури кріпака з важким жорном на плечах і старого солдата; за ними – червоноармієць, селянин, студентка і робітник, який міцно стискає прапор у піднятій руці. А на тригранному пілоні – бронзова фігура Великого Кобзаря... Він стоїть, ледь схиливши голову, нібито призупинився на мить: погляд його суворий, губи щільно стиснуті, брови нахмурені. Шевченко дивиться на нас – як ми живемо – і докоряє нам за щось.

За що? Це – не риторичне запитання. Але думи його – про Україну... Так і проситься тут сказати: *Встань, Тарасе, подивися – до чого ми дожилися?!...*

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в Каневі (1939).
Скульптор – Матвій Манізер

18 червня 1939 р. на могилі Тараса Шевченка в Каневі було встановлено бронзовий пам'ятник ...

*«Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій,
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий»*

Тарас Шевченко «Заповіт».

Геніальний український поет Тарас Шевченко помер 10 березня 1861 року в Санкт-Петербурзі і був похований на Смоленському кладовищі. Провести в останню путь Кобзаря прийшли відомі письменники **Достоевський, Лесков, Салтиков-Шедрін, Тургенєв, Некрасов**, представники української, польської, грецької общин Санкт-Петербурга. Перед смертю Т. Шевченко заповідав поховати його в Україні, в Каневі. Незабаром його друзі – художник **Григорій Честуховський** та брати-літератори **Михайло і Олександр Лазаревські** вирішили виконати останню волю поета. 22 травня 1861 року прах Т. Шевченка було перепоховано на Чернечій горі біля Канева. Незабаром до могили Кобзаря почали стікатися українські паломники, а Чернеча гора отримала назву Тарасова.

1925 року могила поета стала частиною Канівського музею-заповідника, а через 14 років там було відкрито пам'ятник роботи скульптора **Матвія Манізера**. Сучасного виду меморіал набув 18 червня 1939 року, коли на могилі Кобзаря було встановлено бронзовий пам'ятник, а незабаром тут же споруджено літературно-меморіальний музей. Нині музейна колекція нараховує понад 20 тисяч унікальних експонатів, серед яких меморіальні речі та офорти Тараса Шевченка, рідкісні видання його книг, цінні архівні документи, фото- і кіноматеріали, аудіо- і відео-записи, стенди творів про Великого Кобзаря...

У Києві пам'ятник Т.Г. Шевченку з'явився 1939 року. Київський пам'ятник Шевченку, один із найвеличніших, стоїть на місці, де раніше був пам'ятник царю, у Шевченківському парку перед головним корпусом Київського національного університету, що носить його ім'я. Встановленню пам'ятника Тарасові Шевченку у Києві у 1939 році передували п'ять невдалих спроб за часів Російської імперії та Української революції.

Ще наприкінці 1906 року за згодою центральної російської влади було створено «Комітет по збудуванню пам'ятника Т.Г. Шевченкові у Києві», який згодом було реорганізовано в Об'єднаний Комітет. До складу Комітету увійшло чимало відомих діячів української культури та меценатів, зокрема **Михайло Коцюбинський, Микола Лисенко, Борис Грінченко, Ілля Рєпін, Євген Чикаленко, Олександр Терещенко**. Кампанія за встановлення пам'ятника відразу набула загальнонаціонального характеру – кошти збирала вся Україна. Потім були конкурси, низки проектів, дискусії. Остаточно встановити повноцінний пам'ятник Тарасові Шевченку у Києві вдалося вже за радянських часів. Звісно, що Кремль загравав з Україною через дозвіл пошанування національного генія...

Монумент було відкрито 6 березня 1939 року в парку навпроти Київського університету на місці колишнього

пам'ятника царю **Миколі I**. Відкриття було приурочене до 125-річчя з дня народження Кобзаря. З цієї ж нагоди університетові та парку було присвоєно ім'я великого українця, де тепер часто збираються активісти-патріоти.

Бронзову постать поета висотою 6,45 метрів було відлито за моделлю скульптора Матвія Манізера на Ленінградському заводі художнього литва та встановлено на п'єдестал з червоного граніту заввишки 7,3 метри, спорудженого за проектом архітектора **Євгена Левінсона**.

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в Києві (1939).
Скульптор – Матвій Манізер

На постаменті викарбувано слова великого поета з його «Заповіту»:

*І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній новій,
Не забудьте спом'янути
Незлим тихим словом...*

У Львові відкриття пам'ятника Тарасу Григоровичу відбулося у першу річницю незалежності України 24 серпня 1992 року, на річницю прийняття декларації незалежності України. Силует поета піднімається на тлі 12-метрової стели, названої «Хвиля Національного звільнення». Цю бронзову фігуру з барельєфами відкрили відносно недавно – в 1996 році. Історія появи пам'ятника Шевченку у Львові непроста. Рішення про увіковічення українського поета прийняли ще в часи СРСР, але не було фінансування. Тому монумент зводили на кошти, які були зібрані українською діаспорою.

Пам'ятник Т.Г. Шевченку у Львові (1992).
Скульптори – В. і А. Сухорські.
Архітектори – Ю. Діба і Ю. Хромей

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в Донецьку (1955).
Скульптори – М. Вронський, О. Олійник;
архітектор – В. Шарапенко

У Донецьку пам'ятник було виготовлено згідно з постановою Ради міністрів УРСР від 25 грудня 1953 р. і встановлено 8 вересня 1955 р. Пам'ятник – це фігура поета на повний зріст, виконана з бронзи. Скульптура стоїть на круглому постаменті з червоного полірованого граніту. На постаменті розміщується фриз, на якому зображені герої творів Т.Г. Шевченка. В центрі фриза зображений сам Шевченко, який читає свої вірші друзям-демократам **Миколі Чернишевському** і **Миколі Добролюбову**. Пам'ятник створено у традиціях радянського монументального мистецтва 1950-х років і схожий почасти на скульптуру Шевченка у Харкові і навіть на пам'ятники **Леніну**. Скульптура була виготовлена у Києві і привезена в Донецьк.

Фриз на постаменті пам'ятника Т.Г. Шевченку в Донецьку

Пам'ятник українському художникові й поетові в місті Маріуполь був відкритий 24 серпня 2001 р. до Дня незалежності України. У затишному скверіку на невисокому постаменті височить фігура Великого Кобзаря.

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в Маріуполі (2001).
Автори – А. Витрик, А. Кадиров, Е. Андрушкевич

У вересні 1992 року в Центральному парку культури і відпочинку відкрили абсолютно новий за формами і концепцією монумент Кобзареві в Чернігові. Він став на той час унікальним для України і лишається одним з небагатьох, який зображує Тараса Шевченка в молодому віці – орієнтовно йому 33 роки.

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в Чернігові (1992)
Автор – В. Чепелик

Відкриття пам'ятника Тарасу Шевченку відбулося в м. Дніпродзержинську 3 червня 2000 року в рамках святкування 250-річного ювілею міста.

У церемонії відкриття пам'ятника Т.Г. Шевченку брали участь Президент України **Л.Д. Кучма** і Президент Казахстану **Н.А. Назарбаєв**.

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в Кам'янському (Дніпродзержинську). 2000 р. Автор – Гарнік Хачатрян

ПАМ'ЯТНИКИ Т.Г. ШЕВЧЕНКУ В РОСІЇ

Пам'ятник Тарасу Шевченку в Москві встановлений на узбережжі ріки Москви поруч із готелем «Україна». Монумент відкритий 10 червня 1964 року. Ініціатором створення цього пам'ятника став **М.С. Хрущов**, що був у той час керівником Радянського Союзу. Пам'ятник являє собою бронзову фігуру письменника висотою 5,6 м на плоскому гранітному постаменті. Роботи з реставрації пам'ятника почалися в 1995 році. Пам'ятник після реставрації був повернутий на колишнє місце 7 березня 2014 року.

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в Москві (1964).
Скульптори – М. Грицюк, Ю. Синькевич, А. Фуженко;
архітектори – А. Сницарев, Ю. Чеканюк

Пам'ятник Тарасу Шевченку в С.-Петербурзі відкрито 22 грудня 2000 р. Матеріали: бронза – скульптура; граніт червоний, полірований постамент. Висота скульптури – 2,8 м, висота постаменту – 3,6 м. 1992 року на Всесвітньому Українському конгресі в Києві уродженець України, канадський скульптор **Л.Г. Молодожанін (Лео Мол)** запропонував створену ним скульптуру Т.Г. Шевченка для установки у Петербурзі.

Пам'ятник Т.Г. Шевченку у Санкт-Петербурзі (2000).
Автор – Л.Г. Молодожанін (Лео Мол)

Сьогодні в місті Орську не збереглося жодного будинку, в якому жив або бував великий Кобзар. Але Орськ дбайливо зберігає пам'ять про великого сина українського народу, який тут перебував на засланні 1847–1848 рр. У центрі міста на площі імені Т.Г. Шевченка, одній з найкрасивіших у місті, споруджений пам'ятник Кобзареві. Урочисте відкриття його відбулося 17 серпня 1959 року за участю делегації з України.

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в Орську (1959).
Скульптор – Л. Писаревський, архітектор – М. Габелко

ПАМ'ЯТНИКИ Т.Г. ШЕВЧЕНКУ В БІЛОРУСІ

Пам'ятник Тарасу Шевченкові в білоруській столиці (і перший за часом встановлення в цій країні) розташований у Степановському саду, поруч із новобудовою Посольства України в Республіці Білорусь.

Пам'ятник встановлено 2001 року, а урочисте відкриття відбулося через рік, 22 квітня 2002 року.

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в Мінську (2002)

Автори – скульптор М. Яковенко та художник М. Савицький

ПАМ'ЯТНИК Т.Г. ШЕВЧЕНКУ В ГРУЗІЇ

Пам'ятник в м. Тбілісі відкритий 2 березня 2007 року, на честь року України в Грузії.

Бронзова скульптура, привезена з України, була встановлена в парку на вулиці Мелікішвілі. Монумент зображує сидячого на великому камені Шевченка із серйозною думою на чолі. Розміри й положення пам'ятника продумані так, що людина, підійшовши впритул до пам'ятника, відчуває погляд поета, спрямований на неї зверху вниз.

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в Тбілісі (2007)

ПАМ'ЯТНИК ТАРАСУ ШЕВЧЕНКУ В КАЗАХСТАНІ

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в м. Актау (від 1963 р. до 13 вересня 1991 р. – місто Шевченко).

Пам'ятник Т.Г. Шевченку дає початок скверу, архітектурному ансамблю якого надає особливого колориту бронза, граніт і живе дерево. Це не традиційний пам'ятник, а дуже цікаве монументальне зображення українського поета. Разом із видовими терасами та урочистим спуском до моря пам'ятник є частиною єдиного комплексу, продовженням скверу.

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в Актау (к. м. Шевченко).

Скульптори – В. Сухенко, М. Вронський;
архітектор – Є. Федоров

ПАМ'ЯТНИКИ Т.Г. ШЕВЧЕНКУ В КАНАДІ

Бронзова статуя була створена в Нью-Йорку *Ендрю Дариганом*, якому допомагав *Роман Ковал* з Вінніпегу.

Пам'ятник Т.Г. Шевченку у Вінніпезі (1961).

Автор – Антін Драган

Пам'ятник Т.Г. Шевченку у м. Вінніпег (провінція Манітоба) у парку скульптур Лео Мола (Леоніда Молодожанина).

Відкриття пам'ятника на засадах законодавчого будівництва Манітоби відбулося 9 липня 1961 року в присутності дуже великої кількості людей (понад 40 000 чоловік) з усіх куточків Канади та Сполучених Штатів. Присутніми на церемонії були вищі сановники федеральних і провінційних урядів, мегаполісу, університету, українських церков і організацій та представники кількох етнічних груп у Канаді та США. Пам'ятник Шевченку був представлений прем'єр-міністром Канади, православним *Джоном Діфенбейкером*.

У Вінніпезі є також бронзова статуя Шевченка, створена Лео Молом. Ця статуя є невеликою копією пам'ятника Шевченку у Вашингтоні, США, і розташована в саду скульптур Лео Мола.

Бронзовий пам'ятник у Оттаві показує молодого Тараса Шевченка, оточеного героями його поетичних творів – гайдамаки, Катерина з немовлям, бандурист. У лівій руці Шевченко тримає палітру й кисті – атрибути художньої діяльності. Висота скульптури – 3 м. Пам'ятник був відкритий 26 червня 2011 року на території Української католицької національної церкви Івана Хрестителя в Оттаві.

ПАМ'ЯТНИКИ ТАРАСУ ШЕВЧЕНКУ В БРАЗИЛІЇ

У штаті Парана встановлено 4 пам'ятники Шевченку. Один із них відкрито 29 жовтня 1967 року. Це – бронзова фігура поета у повний зріст на гранітному постаменті на площі України, у місті Куритибі.

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в Оттаві (2011).
Скульптор – Лео Мол. Архітектори – Д. Крейін, Р. Зук

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в Куритибі (1967).
Скульптор – Шарль Андре

Інший пам'ятник був збудований у Прудентополісі (штат Парана) 3 грудня 1989 року. Офіційне відкриття Площі України та пам'ятника Тарасу Шевченку відбулося 3 грудня 1989 р. з нагоди 175-ї річниці від дня народження поета. Автором пам'ятника став легендарний канадський скульптур українського походження Лео Мол (Леонід Молоджанин).

Пам'ятник Тарасу Шевченку у Прудентополісі (1989).
Скульптор – Лео Мол;
Архітектори – Мирослав Ніцива та Юрко Жонел Назаренко

ПАМ'ЯТНИК ТАРАСУ ШЕВЧЕНКУ В АРГЕНТИНІ

Українська діаспора в Аргентині подарувала цей монумент столиці країни з нагоди 75-річчя прибуття перших емігрантів з України на знак подяки за наданий притулок. Біля бронзової статуї самого Кобзаря стоїть кам'яний барельєф із персонажами його "Тайдамаків". Гранітний пам'ятник був збудований під час фестивалю української культури в Буенос-Айресі 5 грудня 1971 р. Праворуч від статуї – 30-тонна скульптура героїв твору Шевченка "Тайдамаки". Пам'ятник знаходиться в парку "Третій лютий".

ПАМ'ЯТНИК ТАРАСУ ШЕВЧЕНКУ В США

Цікава, майже детективна, історія появи монумента Кобзарю у столиці США. Встановлений він зусиллям українських емігрантів. Але до його відкриття причетні аж п'ять (а то й сім) американських президентів. Президент **Г. Трумен** був почесним головою Комітету зі створення пам'ятника Т.Г. Шевченку, а майбутній президент **Р. Рейган** входив до складу цього комітету. Тодішній діючий президент **Д. Ейзенхауер** підписав схвалений парламентом закон про спорудження пам'ятника. **Д. Кеннеді**

Пам'ятник Тарасу Шевченку в Буенос-Айресі (1971).
Скульптор – Лео Мол; рельєф – Оріо даль Порто

Пам'ятник Т.Г. Шевченку у Вашингтоні (1963).
Скульптор – Лео Мол; архітектор – Радослав Зук

допоміг реалізувати задум, а спеціальну Заяву президента **Л. Джонсона** вмурували під постаментом пам'ятника.

Ще одна важлива, цікава і символічна деталь: при закладці пам'ятника нашому Кобзарю була використана спеціальна лопата, яку до цього застосовували при закладанні пам'ятників **Д. Вашингтону** і **А. Лінкольну** в американській столиці. Виходить, що у США Т.Г. Шевченка вшанували, як і своїх Президентів.

Цей пам'ятник вагою 45 тонн був відкритий 27 червня 1964 року президентом **Дуайтом Д. Ейзенхауером**.

ПАМ'ЯТНИК ТАРАСУ ШЕВЧЕНКУ В УГОРЩИНІ

У шевченківські дні українці в угорській діаспорі згадують непросту історію встановлення пам'ятника Кобзарю в центрі Будапешта. Відкрито пам'ятник 11 липня 2007 року. Встановили монумент у сквері греко-католицької церкви на правому березі Дунаю в Буді навпроти МЗС Угорщини.

ПАМ'ЯТНИК ТАРАСУ ШЕВЧЕНКУ В ІТАЛІЇ

В Римі встановлено оригінальний пам'ятник Шевченку, де Тарас Григорович зображений у ролі римського патриція. Пам'ятник урочисто відкритий у 1973 році перед

Пам'ятник Тарасу Шевченку в Будапешті (2007).

Автор – Іван Микитюк

греко-католицьким собором Святої Софії. За задумом автора, український поет одягнений у римську тогу й зображений оратором, що, піднявши руку, звертається до присутніх з полум'яним словом. Скульптурна композиція є образною констатацією того, що Шевченко і його твори належать не тільки Україні, але й всьому людству.

ПАМ'ЯТНИК Т.Г. ШЕВЧЕНКУ В АЗЕРБАЙДЖАНІ

Автором ідеї пам'ятника Т. Г. Шевченку в Баку є відомий український скульптор Ігор Гречаник, який запропонував у 2007 році Посольству України в Азербайджані встановити скульптуру українського поета. Ця ідея була схвалена Посольством і мерією м. Баку. Ідея пам'ятника – втілити образ Шевченка як духовного пророка, хто заклав основи пробудження самосвідомості українців як нації. Головна праця його життя – «Кобзарь» – сконцентрований на прагненні українського народу до самовизначення і свободи. У скульптурній композиції закарбований поет, який передає людям свій творчий заповіт «Кобзарь», – натхненний крилом божого дару, духовного злету. Він виступає як пророк українського народу, який дав людям слово правди. Тарас Шевченко зображений молодим, у тому віці, коли він почав писати «Кобзарь» (перше його видання побачило світ, коли йому було 26 років). Зі зворотного боку пам'ятник нагадує дерево вербу з коренями – символ нашої долі, уособлення України і народного кореня, джерел Великого Кобзаря...

Пам'ятник встановлено в центрі Баку на проспекті Свободи. В церемонії відкриття брали участь Президент України **В. Ющенко** та Президент Азербайджану **І. Алієв**

ПАМ'ЯТНИКИ Т.Г. ШЕВЧЕНКУ В МОЛДОВІ

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в Тирасполі на Театральній площі, навпроти Придністровського університету імені

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в Римі (1973).

Автор — італійський скульптор Уго Мацей

Пам'ятник Тарасу Шевченку в Баку (2008).

Автор — Ігор Гречаник

Т. Шевченка. Скульптуру поета у весь ріст встановлено у 1980 році на місці попереднього пам'ятника Великому Кобзарю, який було споруджено у 1961 році з нагоди 100-річчя від дня смерті поета.

Пам'ятник Тарасу Шевченку зображено і на банкноті в 50 тисяч придністровських рублів.

Пам'ятник Т.Г. Шевченку в Тирасполі (1980).
Автор – П.Дерунов, архітектор – А. Нарольский

Пам'ятник Т.Г. Шевченку на банкноті
в 50 тисяч придністровських рублів

ПАМ'ЯТНИК Т.Г. ШЕВЧЕНКУ В ПАРАГВАЇ

Погруддя Тарасові Шевченку було відкрито під час проведення Тижня українського мистецтва та культури в Енкарнасіоні 15 листопада 1976. Президент **Альфредо Стресснер** відкривав погруддя на площі Плаза де Армас у присутності гостей не лише з Парагваю, а також з українських товариств Аргентини, Бразилії, Сполучених Штатів та Канади.

Українською мовою на п'єдесталі написано: «Найбільший поет та національний пророк України»

Погруддя Т.Г. Шевченку в Енкарнасіоні (1976)

«ШЕВЧЕНКОВІ ДУМИ» В КАНБЕРРІ (АВСТРАЛІЯ)

У 2005 році у столиці Австралії Канберрі на честь українського поета встановлено монумент у вигляді кобзи. Назва пам'ятника – «Шевченкові думи». Пам'ятник подарувала Київська міська адміністрація українській діаспорі в Австралії.

Скульптурна композиція «Шевченкові думи»
в місті Канберра (2005)

ПАМ'ЯТНИКИ ТАРАСУ ШЕВЧЕНКУ В ПОЛЬЩІ

Пам'ятник Шевченку у Варшаві відкритий за участі міністрів закордонних справ України та Польщі **Анатолія Зленка** та **Влодзімежа Цімошевича** 13 березня 2002 року у сквері його ж імені. На пам'ятнику чотири рядки із вірша Шевченка «Полякам»:

*Подай же руку козакові,
І серце чистеє подай!
І знову іменем Христовим
Ми оновим наш тихий рай.*

Пам'ятник Тарасу Шевченку в містечку Білий Бір (Польща) розташований на пагорбі поблизу однойменного навчального комплексу імені Тараса Шевченка, в невеличкому містечку на Балтійському узбережжі, в місцях компактного проживання українців, переселених сюди з їх споконвічних земель під час операції «Вісла»

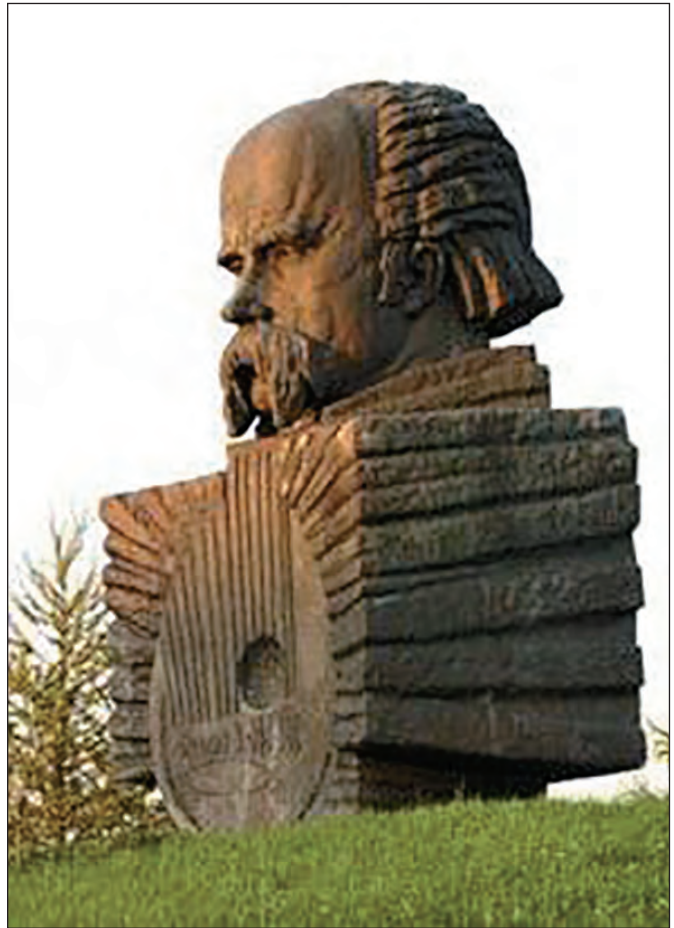
У 1991 році на кургані постав символічний знак постійної присутності українців у Польщі – пам'ятник Тарасові Шевченкові. Це подарунок від України українцям, які проживають у Польщі. Автором монумента у формі козацького хреста є **Анатолій Ігнащенко**, а виконав його у Києві різьбар **Василь Бородай**.

Пам'ятник Тарасу Шевченку у Варшаві (2002).
Скульптор – **Анатолій Куш**, автор п'єдесталу –
польський архітектор **Балтазар Брукальський**

ПАМ'ЯТНИК ТАРАСУ ШЕВЧЕНКУ В ЧЕХІЇ

Пам'ятник був відкритий на площі Кінських у Празі, Чеська Республіка, 25 березня 2009 року. Організатором заходу була громадська організація "Українська ініціатива" в Чеській Республіці. У церемонії відкриття взяв участь Президент України **Віктор Ющенко**, який прибув до Праги з офіційним візитом. Празький пам'ятник виконаний київською «Майстернею Зноби». Його автором є молодий український скульптор **Микола Зноба** та архітектор **Вероніка Дірова**. Для відображення обличчя поета за основу був взятий його ранній автопортрет.

Пам'ятник Тарасу Шевченку в містечку Білий Бір (Польща).
Автори – **Анатолій Ігнащенко** та **Василь Бородай**

ПАМ'ЯТНИК ТАРАСУ ШЕВЧЕНКУ В БОЛГАРІЇ

Пам'ятник Т.Г. Шевченку був відкритий на площі Відродження в Софії у травні 2009 року.

Пам'ятник створений на пожертвування українців, що мешкають у Болгарії, українських дипломатів та громадян Болгарії.

ПАМ'ЯТНИК Т.Г. ШЕВЧЕНКУ В УЗБЕКИСТАНІ

Ташкентський пам'ятник Шевченкові споруджено на вулиці, що носить ім'я Тараса Шевченка, на тлі панно, розміщеного на стіні одного з корпусів школи № 110, яка теж названа ім'ям Т.Г. Шевченка.

Пам'ятник Т. Шевченку в Софії (2009).
Автор – Ігор Гречаник

Пам'ятник Т. Шевченку в Парижі (1978).
Скульптор – М. Лисенко

Пам'ятник Тарасу Шевченку в Ташкенті (2002).
Автор – Леонід Рябцев

Пам'ятник Тарасу Шевченку в Бухаресті.
Автор – скульптор Геннадій Єршов

Пам'ятник Тарасу Шевченку у Зографу (передмістя Афін).
Автор – Володимир Одрехівський

Пам'ятник Тарасу Шевченку на Кавказі в Суганах.
Висота над рівнем моря – 4200 м.
Автор – Владислав Хромов

НАЙВИЩИЙ ПАМ'ЯТНИК СИНОВІ УКРАЇНИ

Найвищий пам'ятник Кобзарю знаходиться в Кабардино-Балкарії (Центральний Кавказ). В 1939 р. дніпропетровські альпіністи вперше піднялися на невідому вершину Суганського хребта заввишки 4200 м та назвали її «пік Шевченка». У 1964 р. там був встановлений бюст Т.Шевченка, виготовлений майстрами Південного машинобудівного заводу. У 1989 р. під час третього підйому на вершину альпіністами була встановлена бронзова меморіальна дошка на честь 175-річчя поета. Останнє сходження на пік Шевченка було здійснено в 2014 р.

Література

1. Бутрим В.В. Пам'ятники Тарасу Шевченку – в Україні і у світі. Режим доступу: <http://morale-blog.blogspot.com/>.
2. Відродження. Газета. 1918. 30 жовтня.
3. Інтерактивна карта пам'ятників Тарасу Шевченку..
4. Кучерук О. Пам'ятники Шевченка на земній кулі. К.: Українські Пропілеї, 2002. С. 67–80.
5. Мазуркевич О.Р. Визначні українські педагоги – народні просвітителі. Х.Д. Алчевська та її сподвижники. К., 1963.
6. Найбільша кількість пам'ятників у світі Тарасові Шевченку. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/2049329.html>.
7. Пам'ятник Т.Г. Шевченко в г. Баку. Режим доступу: http://ukr-az.org/component/content/article/index.php?option=com_content&view=article&id=172:shvchenko-baku&catid=58:1.
8. Пам'ятники Тарасові Григоровичу Шевченку в Республіці Казахстан. Режим доступу: <https://kazakhstan.mfa.gov.ua/ua/ukraine-kz/Shevchenko/ShevchenkoMonuments>.
9. Пам'ятники Шевченку на веб-сайті kobzar.info.
10. Список пам'ятників Тарасові Шевченку. Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%\(...\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%(...)).
11. 100 років тому за Гетьманату спорудили перший монументальний пам'ятник Тарасу Шевченку. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29540725.html?fbclid=IwAR1uByCJ6ix-uWj7sfZFsd-xiod5I0C0Y2HNfeDdHvVVR07fEH1tTBLHCcA>

ЦІКАВІ ФАКТИ:

- Найвищий у світі пам'ятник Шевченкові (7 метрів), стоїть у м. Ковелі на Волині. А от найвище місце на Землі, де встановлено монумент поетові, – на піку Шевченка у Кабардино-Балкарії (4200 метрів над рівнем моря).
- Перше скульптурне зображення поета і художника було виготовлено в Санкт-Петербурзі, в рік після його смерті. Перше погруддя Кобзареві встановлено у Новопетрівському укріпленні (Мангишлак, Казахстан) 1881 року; а на українській землі – у Харкові у 1899 році.
- Майже на всіх континентах світу (окрім Африки) є пам'ятники Шевченкові, у 47 країнах світу – 100 монументів. А наступного року мають звести монумент у Південно-Африканській Республіці (ПАР).
- Мистецтвознавці називають найоригінальнішим пам'ятник Кобзареві у Римі. Він нагадує пам'ятник *Леонардо да Вінчі* в Мілані. А за мистецькими цінностями вирізняють монументи у Харкові, Києві, Каневі, Вашингтоні, Канберрі.
- Найбільше пам'ятників Великому Кобзареві – в Галичині (півтисячі), де він ніколи не був. Селяни відкривали перше погруддя Шевченку на Львівщині у 1911 році в селі Лисиничі, де він зберігся донині. За ініціативою лисиничівської читальні «Просвіти» та на кошти сільської громади в Лисиничах було встановлено першу в Україні громадську скульптуру Кобзареві. Відкриття відбулося 17 вересня 1911 року на честь 50-річчя з дня смерті поета. Спочатку пам'ятка мала вигляд увінчаної хрестом піраміди з вмонтованим порцеляновим портретом Кобзаря і нагадувала первісну могилу Т. Шевченка на Чернечій горі. До 100-річчя з дня смерті поета хрест і портрет зняли, а на вершечку піраміди встановили бронзове погруддя.
- У 1919 р., у важкі політичні та економічні часи, в Києві було встановлено навіть фанерний пам'ятник Шевченку.
- Пам'ятник Великому Кобзареві «Шевченкові думи» (автор – Анатолій Валієв) подаровано 1999 року Київською міською державною адміністрацією від України українській діаспорі в Австралії. Але через нерішучість голів українських організацій в Австралії пам'ятник встановлено тільки в 2005 році.
- У Румунії, невдовзі після повалення соціалістичної системи, монумент Кобзаря знищили, як і в Санкт-Петербурзі, а в Торонто його викрали.
- Відсутні пам'ятники Кобзареві у Німеччині, Великобританії, Естонії, Латвії, Киргизії.
- У лютому 2019 р. отримано офіційний дозвіл муніципалітету Лісабона для встановлення погруддя Т.Г. Шевченка на площі Італії у Лісабоні (Португалія). ■